

представление о материальной и духовной культуре русского народа. Стихия воды в русском народном творчестве отражает духовно-нравственные ценности русского народа. Мировоззрение и обрядовая культура наших предков, связанная с культом воды, сохранились до наших дней в произведениях народного фольклора. В мифологической картине мира славянских народов вода относится к материнским культам вместе с другими основополагающими началами. Стихия воды представлена множеством образов, выполняющих разносторонние, часто противоположные сюжетные функции. Языческая вера, заставлявшая человека относиться ко всему в природе как к живым существам, породила особое представление о воде, как об отдельной невидимой сущности. Как и другие народы, славяне одухотворяли воду. Образы водной стихии, отражающие духовно-нравственные человеческие ценности, являются богатым наследием русского народного творчества.

1. Аверинцев, С.С. Вода. Мифы народов мира: энциклопедия: в 2 т. 2-е изд. – Т. 1. / С.С. Аверинцев. – М.: Советская энциклопедия, 1991. – С. 240.
2. Афанасьев, А.Н. Поэтические воззрения славян на природу: Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов / А.Н. Афанасьев. – М.: Современный писатель, 1995. – 416 с.
3. Крученкова, Т.Н. Интерпретация концепта «огонь» в античной философии и древнеславянской мифологии / Т.Н. Крученкова // Проблемы концептуализации действительности и моделирования языковой картины мира. – Киров: Изд-во МЦИТО, 2023. – 1 электрон. опт. диск (CD-R). – С. 127–136.
4. Крученкова, Т.Н. Природно-стихийный код в русской лингвокультуре (на материале фразеологизмов с компонентом огонь) / Т.Н. Крученкова // Молодежь XXI века: образование, наука, инновации: материалы X международной конференции аспирантов и молодых ученых. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2023. – С. 84–86.
5. Лихачев, Д.С. Библиотека литературы Древней Руси Т. 4: XII век / Д.С. Лихачев // РАН. Ин-т рус. лит. (Пушкинский дом) – Санкт-Петербург: Наука, 1997. – 685 с.
6. Маслова, В.А. Лингвокультурология. Введение / В.А. Маслова. – М.: Юрайт, 2023. – С. 115–116.
7. Лгапкина, Т.Л., Виноградова, Л.Н., Петрухин, В.Я., Толстая, С.М.. Вода Славянские древности: в 5 т. – Т. 1. / Т.Л. Лгапкина, Л.Н. Виноградова, В.Я. Петрухин, С.М. Толстая. – М.: Международные отношения, 2012. – С. 386–390.
8. Соболев, А.Н. Мифология славян. Загробный мир по древнерусским представлениям / А.Н. Соболев. – СПб.: Лань, 2000. – 272 с.
9. Широкова, Н.С. Мифы кельтских народов / Н.С. Широкова. – М.: Астрель, 2005. – 431 с.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІЯ КАНСТРУКЦІЇ Ў ЗАГАЛОЎКАХ АРТЫКУЛАЎ ГАЗЕТЫ "ЗВЯЗДА"

Петрачэнка Ю.Д.,
ВДУ імя П.М. Машэрава,
г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік - Гарагляд А.М., канд. філал. навук, дацэнт

Ключавыя словы. Прэцэдэнтнасць, фразеалагізм, заглавак, СМІ, публіцыстычны стыль.

Keywords. Precedent, phraseology, headline, media, journalistic style.

Цікавасць даследчыкаў да такога значнага элемента тэксту, як заглавак, праяўляе сябе як дзесяцігоддзі таму, так і ў нашы дні. Навукоўцы даследуюць заглаўкі з самых розных пунктаў гледжання. Значную цікавасць уяўляе выкарыстанне розных прэцэдэнтных тэкстаў у заглаўках сучасных СМІ. Дадзенай праблеме прысвечаны даследаванні Ю.М. Караулава, Д.Б. Гудкова, І.У. Захаранкі, В.У. Красных, Г.Г. Слышкіна, Н.Д. Бурвікавай і інш. Тэрмін “прэцэдэнтнасць” быў прапанаваны і тэарэтычна абгрунтаваны ў 80-я гады XX стагоддзя даследчыкам Ю.М. Караулавым, які ўпершыню згадаў паняцце “прэцэдэнтны тэкст”, разумеючы пад ім тэксты, “значныя для той ці іншай асобы ў пазнавальным і эмацыйным стаўленні, якія маюць “звышасобасны характар”, г. зн. добра вядомыя шырокаму атачэнню гэтай асобы, уключаючы яе папярэднікаў і сучаснікаў, зварот да якіх аднаўляецца неаднаразова ў дыскурсе дадзенай моўнай асобы [1, с. 216; пераклад наш – Ю.П.]. Актуальнасць даследавання абумоўлена, у прыватнасці, неабходнасцю вывучэння праблемы ўжывання прэцэдэнтных феноменаў у заглаўках газет на фоне іх шырокага выкарыстання ў заглавачных канструкцыях

сучасных друкаваных беларускіх СМІ. Мэта даследавання – аналіз функцыянавання фразеалагізмаў у загаловачных канструкцыях сучаснага публіцыстычнага тэксту.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для даследавання паслужылі заголоўкі з газеты “Звязда” за 2024 год. У якасці асноўных выкарыстаны лінгвастылістычны метад, метад кампанентнага і кантэкстнага аналізу, метад назірання.

Вынікі і іх абмеркаванне. Фразеалагічныя адзінкі ўсё часцей выкарыстоўваюцца ў заголоўках і тэкстах артыкулаў сучасных СМІ, і не толькі беларускіх. Гэта звязана з тым, што ўжыванне фразеалагізмаў надае тэкстам жвавасць і вобразнасць, яны ўзмацняюць эмацыйнасць і ўспрыманне чытачом, бо фразеалагізмы – адны з самых яркіх і дзейсных сродкаў мовы. “Устойлівыя выразы – гэта толькі адна з крыніц, якая выкарыстоўваецца журналістамі друкаваных выданняў для стварэння заголоўкаў артыкулаў, але крыніца, якая займае апошнім часам ледзь не галоўную пазіцыю” [2, с. 179; пераклад наш – Ю.П].

Фразеалагізмы, выступаючы часткай газетнага заголоўка, нярэдка аказваюцца больш эфектыўным тэкстаўтваральным сродкам, чым слова, словазлучэнне і нават сказ. Тэкстаўтваральная роля заголоўка-фразеалагізма заключаецца ў тым, што ён з’яўляецца структурнай і сэнсавай дамінантай тэксту. Фразеалагізмы таксама выкарыстоўваюцца дзеля так званай моўнай гульні, гульні слоў і тым самым засяроджваюць на сабе ўвагу чытачоў. Для журналіста выкарыстанне фразеалагізмаў у заголоўках артыкулаў – гэта “паказчык моўнага майстэрства, кругагляду. Асабістае меркаванне аўтара журналісцкага матэрыялу можа быць выражана праз выкарыстанне фразеалогіі, бо яна заўсёды змяшчае ў сабе ацэнку, і ў кантэксце выяўляецца меркаванне аўтара” [3, с. 79; пераклад наш – Ю.П.].

Газета “Звязда” з’яўляецца дзяржаўнай рэспубліканскай газетай на беларускай мове. Гэта найстарэйшае грамадска-палітычнае выданне Беларусі, яму належыць асаблівая роля ў станаўленні і развіцці айчынных друкаваных сродкаў масавай інфармацыі.

Прааналізаваўшы шэраг газетных артыкулаў, мы ўстанавілі, што ў газеце “Звязда” даволі шырока выкарыстоўваюцца заголоўкі, у склад якіх уваходзяць фразеалагізмы. Мы знайшлі 39 такіх заголоўкаў у выпусках газеты за 2024 год. Прывядзём колькі прыкладаў:

І воўк сыты, і козы цэлыя... Але ж ці ўсім добра? (№188 ад 26.09.2024). Фразеалагізм абазначае становішча зручнасці, выгады і для адных, і для другіх, для абодвух бакоў (аб становішчы, якое ствараецца ў выніку імкнення дагадзіць людзям з рознымі поглядамі, інтарэсамі).

Танцаваць дык танцаваць! Прычоска – справа дзясятая (№ 193 ад 03.10.2024). Гэты фразеалагізм ужываецца ў тых выпадках, калі якая-небудзь справа, праца не з’яўляецца настолькі важнай, каб за яе трэба было хапацца ў дадзены момант і выконваць. Справу можна адкласці на “потым”, калі будзе час і жаданне яе зрабіць, а ў бліжэйшы момант яна не істотна зусім.

Сарока сароку бачыць здалёку... (№ 168 ад 29.08.2024). Фразеалагізм азначае, што людзі з падобнымі інтарэсамі, захапленнямі ці проста падобнымі нейкімі рысамі характару, нават малазнаёмыя (напрыклад, упершыню апынуўшыся ў адной кампаніі) цягнуцца да зносін, нават не ведаючы адзін аднаго раней, хутка знаходзяць агульную мову і агульную тэму для размовы, усталёўваюць блізка-прыяцельскія адносіны.

Па тонкім лёдзе (№ 43 ад 29.02.2024). Поўны варыянт фразеалагізма – *хадзіць па тонкім лёдзе*, што абазначае быць бліскім да небяспекі, рызыкаваць. Інакш кажучы, так гавораць, калі чалавек здзяйсняе непрадуманы ўчынак, з-за якога ён можа нейкім чынам пацярпець.

Адзначым, што прыведзеныя вышэй фразеалагізмы не зафіксаваны ў “Этымалагічным слоўніку фразеалагізмаў” І.Я. Лепешава [4].

Паміж намі, суседзямі... (№ 143 ад 25.07.2024). Трансфармацыя фразеалагізма *паміж намі, дзяўчынкамі*. Калі кажучы такую фразу, то маюць на ўвазе канфідэнцыяльную, сакрэтную размову, але ўжыванне пры гэтым ці то слова “сусед”, ці то “дзяўчынка” падкрэслівае, што гэты “сакрэт” ужо быў некім выказаны, бо людзям сапраўды ўласціва такая рыса, як перашэптванні, перагаворкі пра якую-небудзь падзею, распусканне чутак. І.Я. Лепешаў у “Этымалагічным слоўніку фразеалагізмаў” падае такое значэнне: “пад сакрэтам (пра што-н. такое, чаго не варта гаварыць іншым)” [4, с. 217].

Я не я і хата не мая! (№ 62 ад 28.03.2024). Так кажуць, калі хочуць паказаць сваю недатычнасць да чаго-небудзь, абыякавасць да сітуацыі: “каго-н. зусім не датычыцца; хто-н. не мае ніякіх адносін да каго-н.” [4, с. 386].

Урач-траўматолаг: Бацькі потым **ірвучь на сабе валасы і кусаюць локці...** (№ 17 ад 25.01.2024). Дадзеныя фразеалагізмы абазначаюць шкадаванне аб непапраўным, упушчаным, згубленым, стан знаходжання ў роспачы: “перажываць, шкадаваць з прычыны чагосьці няздзейсненага, непапраўна страчанага” [4, с. 200].

Заклучэнне. Прааналізаваны матэрыял дае нам магчымасць зрабіць выснову, што фразеалагічныя адзінкі шырока выкарыстоўваюцца ў загаловачых канструкцыях газеты “Звязда” дзеля прыцягнення ўвагі і выяўлення цікавасці да тэксту, бо менавіта заглавак адыгрывае найбольш важную ролю ва ўспрыманні чытачом тэксту артыкула і агульным ўражанні перад прачытаннем асноўнай інфармацыі, змешчанай у ім. Фразеалагізмы ў заглаўках выконваюць атрактыўную ролю, бо яны на падсвядомым узроўні вядомыя чытачу, засяроджваюць на сабе позірк спажывацкай публіцыстычнага тэксту і выклікаюць цікавасць.

1. Караулов, Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – Москва: ЛКИ, 2010. – 263 с.
2. Горегляд, Е.Н. Авторские преобразования устойчивых выражений в публицистическом тексте (на материале русскоязычной периодической печати Беларуси) / Е.Н. Горегляд // Студзеньскія рэспубліканскія навуковыя чытанні “Жыццё, адданае слову” (памяці кандыдата філалагічных навук дацэнта Генадзя Антонавіча Арцямёнка): матэрыялы рэспубліканскай навуковай канферэнцыі, Віцебск, 26 студзеня 2022 г. – Віцебск: ВДУ імя П.М. Машэрава, 2022. – С. 178–182. – URL: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/32570> (дата звароту: 07.11.2024).
3. Соловьёва, А.Д. Современные СМИ как источник пополнения фразеологизмов русского языка / А.Д. Соловьёва // Знак : проблемное поле медиаобразования. – 2010. – № 2 (6). – С. 76–80. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-smi-kak-istochnik-popolneniya-frazeologizmov-russkogo-yazyka/viewer> (дата звароту: 07.11.2024).
4. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І.Я. Лепешаў. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 2004. – 448 с.

ФАУНИСТИЧЕСКИЕ НАЗВАНИЯ В ГОДОНИМИИ ЮГО-ЗАПАДА АНГЛИИ

Прищепина М.М.,

*преподаватель-стажер, ВГУ имени П.М. Машерова,
г. Витебск, Республика Беларусь*

Научный руководитель – Дорофеев М.Л., канд. филол. наук, доцент

Ключевые слова. Топоним, урбаноним, фауногоним, Юго-Запад Англии.

Keywords. Toponym, urbanonym, faunogonim, South-West of England.

Урбанонимические исследования в ономастике в настоящее время получили широкое развитие. Тем не менее некоторые типы урбанонимов изучены недостаточно. Это относится и к названиям внутригородских линейных объектов, мотивированных названиями животного мира.

Установлено, что заложенная в названиях линейных объектов информация имеет национально-культурную специфику, так как имена собственные отражают характерный для каждой культуры менталитет [1, 2, 4, 6]. Именно поэтому особый интерес представляют фаунистические урбанонимы, получившие распространение у всех славянских народов и позволяющие выявить общее и различное в урбанонимных системах белорусов, болгар и поляков [3]. В настоящее время ономастом А.М. Мезенко проведены сравнительные ономастические исследования, в которых определены место и роль названий животных как трансляторов культуры в урбанонимиконах различных городов [2].

Исследования по изучению фауногонимов проведены в урбанонимии некоторых белорусских городов (Бреста и Гродно). В Бресте, например, зафиксированы пять фаунистических урбанонимов (от видовых названий птиц) [6]. В результате сравнительно-сопоставительного анализа урбанонимов, в том числе и фауногонимов, городов Гродно (Беларусь) и Термез (Узбекистан) [4] Т.Н. Одинаев приходит к выводу, что в Гродно 6 названий мотивированы названиями млекопитающих, птиц и насекомых, а в Термезе данный подтип представлен единичным годонимом, который обусловлен названием птицы.